

ste inrich-
te verch-
t wordt,
hands niet
het Sacra-

ons dit van
de grond-
in die Be-
der saam-
oorde ont-
stert daarna
gingen dit
het Sacra-

id te wor-
ij het bou-
deerde ge-
aauwernood
en er voor
a bemoeit-
architecten
de kerken
en van
inschutven,
verdwinen,
Doop toe-
los Doop-
ding dat in
ing die aan
evestig is,
weer mee,
k niet thuis
den koster
akken voor
bouw voor
looppelken
weg.

iet hetgeen
het heilig
n tafels en
zoo opeens
oopenken,
el er alleen
en er niets
gekondigd,
anken we-
te een tafel
blijft er dan
s middags
n niemand
diening ge-
ng het
gezorgd, dat
aet Avond-
is wegge-

bouw niets
in van het
p een zeer
is de com-
welluidend,
andens zeg-
et hun ge-
en dat
end wordt,
le, de Doop-
ing der ge-
Daar sluiten
van af. En
inee en de
iten de ge-
elfs, dat de
eksteel wel-
ste stof,
len heiligen

schene dan
te zijn, die
al, van zijn
e dringende
ar over den
in van zijn

rkeraad en
jk het zich
nering zelfs
idden, is het
de architec-
hebben ge-
richten met

onden zich
ekken daar
a de Avond-
is het noo-

ains diepere
ar gedachte
aartvoor het

een kerkge-
te vergade-
spreken, om
toezien in
Sacrament
uist ziet ge-
en volstrekt

streng met
en is, want
art terstond
t vraagstuk

a twee ge-
en al naar
p het andere
uw gebouw

p het Sacra-
komt, dat
afzonderlijk
in een mid-
laar er de
en dan wel

Het is dan ook opmerkelijk hoe het „wegnemen van de zitplaatsen” zoo ge op de groote Roomsche kathedraal en op onze bedehuizen let, juist in beide, een omgekeerd karakter draagt.

In de Roomsche kathedraal neemt men de stoelen voor den kansel weg, om de baan die naar het koor loopt, vrij en open te houden, en bij ons neemt men de stoelen weg om er een Avondmaalstafel te plaatsen. Bij ons hooren de stoelen er, en worden ze weggenomen voor de Avondmaalstafel. In de Roomsche kathedraal hooren ze er niet, maar worden er gezet, als de prediking of de Dienst aanvangt.

In de Episcopale kerk is men nog bijna geheel in het Roomsche type gebleven, d. w. z. men heeft er als hoofdzaak een koor met een altaar, en geheel buiten die heilige plaats heeft men zijwaarts, vlak bij de schare, een kansel geplaatst voor den prediker. Zoo echter dat die kansel zoo laag en zoo klein mogelijk wordt genomen. Het moet duidelijk uitkomen, dat die kansel bijnaak en het altaar hoofdzaak is.

In de Lutherische kerk eindelijk (we zeggen niet hier te lande maar in Duitschland en Scandinavië), heeft men eveneens een altaar, maar niet zoo op den voorgrond tredend, terwijl men er geen kansel heeft, maar boven het altaar, liefst op een hoogte van minstens vijf meter, heeft men een gat in den muur gemaakt, in dat gat is een deur, en om die deur een houten holle keik. De predikant komt dan uit de kosterswoning, als een gezant uit den hemel tot de schare spreken. Zeer uit de hoogte. Geheel in overeenstemming met de Lutherische idee van de *Ecclesia docens*, d. i. met de voorstelling, dat de geestelijken een kerk op zich zelf zijn, die leerend voor de breeder kerk optreden.

Hiermede is echter nog lang niet genoeg gezegd.

Noch in de Roomsche noch in de Episcopale kerk zal men u toegeven, dat het Woord buiten het koor in het schip der kerk is uitgegred.

En dat is ook feitelijk niet zoo. Op het hooge koor geschiedt namelijk in die kerken tweemaal. Men bedient er het Sacrament, en ook het Woord. Alleen maar die bediening van het Woord bestaat in de *praelatur*, d. w. z. in het voorlezen uit het Evangelie, uit den Apostel enz., alle stukken uit de Heilige Schrift. En wel geschiedt deze voorlezing in de Episcopale kerk in de landtaal, maar bijkaars legt men er zich op toe, dat op zulk een wijze te doen, dat niemand het verstaan kan.

Op een gekunstelden toon leest men half zingend. Doel toch is niet dat het verstaan, maar dat het door een priester in naam der kerk gelezen worde. Men ziet hierin een mystieke daad, waarbij het niet aankomt op verstaan of verstand, maar op het min of meer mystiek uitspreken van de heilige woorden.

Dat heet dan de eigenlijke *Dienst des Woords*, en wat door de Dienaren in de prediking geschiedt, is niet de *Dienst des Woords*, maar een *vermaning* tot de gemeente.

Doch dit alles vloet voort uit het uitgangspunt. Het Sacrament is hoofdzaak. De aard van den Dienst der Sacramenten, die mystiek is, wordt ook overgebracht op den Dienst des Woords. Het Woord zelf wordt iets mystieks als het Sacrament. En dit alles wordt beheerscht door de hoofdgedachte dat men niet te zien heeft op het Altaar in het heiligdom in den hemel waar Christus is, maar dat men op aarde dit altaar en dit heiligdom heeft af te schaduwen.

Voor ons gevoel is er geen Dienst zonder predikatie des Woords, maar in deze soort kerken is dit heel anders. De predikatie komt er bij den eigenlijken Dienst bij, en de Dienst is ook vol en af, ook al grijpt er geen predikatie plaats.

In de Roomsche kerk is Dienst *zonder* predikatie dan ook regel, met predikatie bijna uitzondering. En al gaat dit nu bij de Episcopalen niet zoo ver, toch kan gezegd, dat de Episcopale kerk van Engeland haar predikatie zelden langer dan twintig minuten doet duren, onderwijl ze voor den overigen Dienst een vol uur gebruikt.

Naar die opvatting moet zich ook de inrichting van het gebouw schikken, en zoo kan dan ook gezegd, dat de architecten van zulke kerken hoofdzaak maken van de plaats waar het Sacrament bedient wordt, er al het overige door laten beheerschen en er hun motief aan ontleenen, terwijl men bij ons in een tegenovergesteld uiterste is vervallen, en het gebouw op niets dan op de predikatie inrichtte, om al het overige zich te late schikken en behelpen.

Verdediging.

We meenen aan de broeders uit Antwerpen de gelegenheid niet te mogen afsnijden, om een kalm woord van verdediging te doen hooren.

Hun stiel is reeds van 2 Maart. Er was niet eer plaatsruimte, daar ze nog al uitvoerig schreeven. Doch haast was er niet bij. En nu, een maand later, bezit hun woord nog geheel dezelfde betekenis.

Ziehier dan wat ze ons schreven:

Antwerpen, 2 Maart 1898.

Hoogachtbare Heer Redacteur!

Verzoof ons een paar opmerkingen aangaande het schrijven van Ds. Eggenstein der Belgische Zendingkerk te Antwerpen, opgenomen in de *Herant* van 6 en 27 Februari.

Liever zouden we ons van alle antwoord onthouden hebben, daar de onbevinding o. a. ook in Nederland geleid heeft, hoe publiciek geschiedt zoo dikwijls latere samenwerking op ander dan kerkelijk terrein, tegenwerkte. Vooral in België zou het dubbel betreurenswaardig zijn indien kerkelijke goedheid tot vijandige verhoudingen aanleiding moest geven.

Nu rijpelijk overwegen meenen we echter op een paar zinnen uit Ds. Eggenstein's schrijven te moeten antwoorden omdat de lezers van de

Herant die niet met de toestanden alhier bekend zijn den indruk moeten gekregen hebben alsof wij door ontkensche middelen, der Zendingkerk zoeken afbreuk te doen, en dit nu is ten eenemaal onwaar.

Ten eerste sturen we geen postkaarten doch gedrukte kaarten, en niet alleen naar de leden der Zendingkerk, doch naar alle protestanten die we kennen en zelfs naar enkele Roomschen (ook naar zulken welke niet „door ander arbeid reeds aanvankelijk tot kennis der waarheid zijn gekomen”). We kunnen er nog bijvoegen dat meer dan een lid der Zendingkerk ons uitdrukkelijk verzocht heeft hem een kaart te sturen, telkens als er een predikant zal optreden.

Hier te Antwerpen zijn we echter niet ruim bedeld en het is gebeurd dat we in geen maanden 3 Zondags een predikant kregen. Vermits nu het Antwerpsche kerkgenootschap (op weinige uitzonderingen na) van geen „lees-predikanten” houdt en daar dan ook niet naar komt hooren, zijn we wel verplicht onze godsdiensttoefeningen op de eene of andere wijze bekend te maken. En daar er hier geen kerkelijk blad bestaat, welke weg is er dan, buiten dengene die we gekozen hebben, nog open?

Of zou het soms Gereformeerde zijn in 't geheim bijeen te komen wanneer niets ons verhindert aan onze godsdiensttoefeningen publiciteit te geven? En al moge Ds. Eggenstein dit nu „van zeer betwifelbare kiescheheid” noemen, wij zijn overtuigd dat wij hierin niets anders doen dan onzen plicht, en gelooven niet dat iemand, die op gereformeerd standpunt staat, onze handelwijze zal laken.

Wat nu het tweede punt betreft, namelijk ons „vergaderen in een lokaal in de onmiddellijke nabijheid van 't kerkgebouw der Belgische Zendingkerk” moeten we verklaren dat we meer dan een jaar lang naar een geschikt plaats voor onze samenkomsten hebben uitgezien en toen dan eindelijk een gelegenheid zich voordeed, meenden wij geen vrijmoedigheid te hebben deze af te slaan, al was het ook dichter bij 't kerkgebouw der Zendingkerk dan ook wij wel wenschten.

Het schijnt ons toe dat Ds. Eggenstein eenigzins met zichzelf in tegenspraak is. Immers in zijn eerste schrijven draagt hij:

„Waar, wanneer en door wie is zulk een „verzoek (n.l. om betere paden op te zoeken) „afgeslagen geworden?” — terwijl hij in zijn tweede brief erkent niet alleen een schrijven van sommigen onzer ontvangen, maar er zelfs op geantwoord te hebben.

Onzerzijds is er niet het minste bezwaar tegen het openbaar maken dezer beide brieven in de *Herant*.

Aangaande de Noorsche en Engelsche kerken is nimmer door ons, noch door wie ook beweerd dat op Ds. Eggenstein's aanraden ons deze gebouwen geweigerd werden. De beide predikanten die kerken hebben aan een der ondergeteekenden verklaard dat het verzoek tot weigering dezer lokalen rechtstreeks uitging van de Antwerpsche Synodale kerk. Doch de leerder der Noorsche kerk voegde hier bij dat stappen van die zijde geen de minste invloed op hem hadden en dat hij volgaarne ons het gebruik van zijn kerkgebouw zoo toegestaan hebben, indien Ds. Eggenstein, welke hij persoonlijk was gaan spreken, slechts met een enkel woord had willen verklaren dat hij er geen bezwaar in zag.

Wat het overige betreft, sluiten we ons volkomen aan, hoogachtbare Heer Redacteur, bij uwe opmerkingen. Naar onze bescheiden meening is dit juist een groote fout der hier bestaande protestantische kerken, men heeft wel een oog voor den nood der Roomschen, doch schijnt niet te zien, dat er nog zoo ontzettend veel te doen is onder de hier woonachtige protestanten. Men schat het zientiaal der hier wonende Hollandische en Vlaamsche protestanten op minstens zesduizend, terwijl er slechts 2 a 300 nog tamelijk geregeld ter kerk gaan.

U dankzegging voor de verleende plaatsruimte, noemen we ons.

Met hoogachtung en heilwede,

Uw dienste, dien,

J. MULDER.

H. ROOZE.

W. ROOZE.

Doch hiermede achten we deze zaak dan ook genoegzaam toegelicht. Er is hier geen gangbare reden, waarom we hiermede dit punt van over de grenzen niet als afgehandeld zouden beschouwen.

Wedergeboorte en Opvoeding.

De *N. Prov. Gron. Ct.* bracht ons een keurig verslag van een lezing door Prof. Bavinck over bovenstaand onderwerp gehouden. Men leest daarin:

In verband nu met het opgegevene onderwerp wenscht Prof. Bavinck op drie principiële punten de aandacht te vestigen.

1. Wat is het doel van de opvoeding.
2. Wat is het uitgangspunt van de opvoeding.
3. Welke is de weg, de methode, waarmede men tot het einddoel, dat het kind moet bereiken, kan komen.

Over het doel van de opvoeding is men het vrijwel eens, al in deze vage bepaling, dat de ouders hunne kinderen Chr. onderwijs laten geven de onderwijzer hen heeft op te leiden, dat zij in elk opzicht Christenen zullen worden, kinderen Gods. Het doel van het onderwijs is niet, dat op de school onze kinderen tot zendingen en evangelisten zullen gevormd worden, die zich met een boekken in een hoekken zullen terugtrekken, maar hen te maken tot Christenen. Het neutrale onderwijs zegt wel, dat het doel is om de kinderen tot menschen te vormen, om alle gaven en krachten, welke in het kind sluimeren, tot ontwikkeling te brengen, maar het groote onderscheid tusschen hen en ons bestaat daarin, dat zij bij de taak der opvoeding de genade Gods niet meenen noodig te hebben; wij daarentegen wel. Wij zijn van meening, dat een mensch, hoe harmonisch ook ontwikkeld, al was hij een Griek in eigen persoon, in het waarachtig menschenrijk tekort komt, indien hij geen Christen is. Het doel wordt alzoo door het uitgangspunt bepaald. De vraag is dus: Hoe hebben wij dat kind te verzorgen? Over dat doel heerscht groot verschil tusschen hen en ons. Het openbaar onderwijs gaat nu altijd uit van de gedachte van Rousseau, dat het kind op zich zelf goed is; daarmee beweert spr. niet, dat men zich nog geheel vereenigt met al de stellingen van Rousseau. Het uitgangspunt bij het openbaar onderwijs is, dat de natuur van een menschenkind volkomen en goed gaaf is. Dat was nu niets nieuws van Rousseau; hij heeft feitelijk niets anders gedaan dan over te nemen hetgeen door Pelagius reeds was gezegd. Een kind, van deze stelling gaat men uit, kan wel bedorven worden door invloeden van buiten, maar onbedorven door het verborgen leven, dat rijke leven, dat in het onbewuste ligt; kwaad kunnen alleen zijn zijne gedachten, zijne daden, die liggen aan de grens van deren kant van het onbewuste leven. Bedor-

ven wordt een kind alleen door kwade voorbeelden uit de omgeving, daarom moeten zij aan die kringen worden onttrokken: zoo beschouwt men de zaak negatief, maar positief houdt men staande, dat het kind moet doen wat het hart opgeeft, indien men het maar van kwade voorbeelden afhoudt. Nog altijd is het openbaar onderwijs op die leugens en dwalingen terende. 't Is waar, er is een belangrijke kentering gekomen. De voorstanders van het openbaar onderwijs durven niet langer die stelling aan. Wat is nu bij hen het principe? In weerwil dat Rousseau die stelling uitsprak en zij er op bouwden, kwam daarin een wending.

Emmanuel Kant, een Duitscher, een zeer schrander man, heeft de vraag gesteld, terwijl Rousseau alles van den buitenkant waarnaam: Laat ons nu den blik eens naar binnen wenden. Laat als voorwerp van ons onderzoek niet zijn de buitenwereld, maar de mensch. Hij keek alsof niet naar buiten, maar binnen; hij lette op twee dingen, al op hoofd en hart, maar hij heeft ook bestudeerd het geweten en den wil. Bij dat onderzoek kwam Kant tot het resultaat, dat de mensch volkomen radical boos was. En wat is er nu na de uitspraak van Kant in deze eeuw gebeurd? Dit, dat alle revolutie en wijzigingen heen bewust werd, het nog niet verder te hebben gebracht, dan eene ellendige maatschappij te hebben gekregen; men zeide: Rousseau heeft ongelijk, wij moeten naar Kant terug. En zoo is men er in de tweede plaats toe gekomen, dat terwijl men in de vorige eeuw volkomen optimistisch was, men in deze eeuw volkomen pessimistisch is. Toen beschouwde men de mensch als een engel, nu als een dier. Terwijl men in de vorige eeuw zelde, wij dienen alles zoo goed mogelijk in te richten, daar alsmen werd geloofd, dat God een goede wereld had geschapen, is men thans volkomen ontnuchterd. Nu in deze eeuw is het pessimistische aan het woord, het geloof, dat de natuur van den mensch door en door is bedorven, de mensch een dier is.

In de derde plaats is omstreeks 1850 het Darwinisme opgekomen, de leer van de evolutie, de beschouwing: de mensch is een dier, en hij moet daarom ook dierachtig worden opgevoed. Augustinus heeft zoo schoon gezegd: Wat de zonde is bij den mensch, is de natuur bij het dier.

Een vierde verschijnsel is, dat de leer der erfelijkheid, met hare verschrikkingen, aan de orde is gekomen, n.l. dat er erfelijkheid in lagere, maar ook in hogere zijn. Wat verstaat men door hereditieit in engeren zin? Dit, dat kinderen ook individueel de eigenschappen van hunne ouders medekomen. Een kind zal in alles op zijne ouders gelijk, neemt van hen alles over, ook de intellectuele, de adellijke tekortkomingen, de kinderen erfen alsof den aadels hunner ouders over.

Prof. de Vries te Amsterdam heeft het voor kort tijd in zijn geschrift over „Eenheid en Verandering” uitgesproken, dat hij gekomen was tot het resultaat, dat erfelijkheid veel grooter rol speelt dan opvoeding en onderwijs; dat alzoo de heerschende leer over intellectuele volkomen fasce heeft gemaakt; dat onderwijs en opvoeding den aadels van den mensch niet kunnen wijzigen en veranderen. Weerstaan moet daarom worden de beweging, dat men op alle dorpen, in alle steden, het onderwijs conform wil geven. Het onderwijs kan slechts, zoo beweert Dr. de Vries, bij het kind, eenige verbeteringen geven. Prof. Dr. V. heldert deze beweringen zelf met een voorbeeld op uit het Rundvee-Stamboek. Wanneer er een flinke generatie is van deze dieren, dan heeft er verdeling van rundvee plaats; laat een flinke vader en moeder zich paren, dan komen er flinke, geronde kinderen. Hij doet voorts nog een greep in het rijk der suikerbieten. Wanneer er steeds uitnemend zaad gebruikt wordt voor deze plant, dan gaat alles goed tot in de 4 a 5 generaties, maar indien men er niet steeds de hand aanhoudt, dan is het met 2 generaties reeds volkomen uit. Wat waar is van suikerbieten gaat door — alzo Prof. Dr. V. — ook bij den mensch. Dit is een zeer merkwaardig getuigenis.

Wanneer het zoo hopeloos staat met het openbaar onderwijs, dat een mensch niets anders is dan een ontwikkeld dier, dat aan hem slechts eenige verbetering is aan te brengen, en die verbetering onmiddellijk wegvallt, indien daarvan niet de hand gehouden wordt, dan houdt spr. vol: Hoe zijn de Chr. onderw. er niet beter aan toe, wanneer zij in hunne scholen kinderen ontvangen van ouders, die voor den Heere en Zijn Woord leven.

Wat de zonde is in den mensch, is de natuur in het dier; het is volkomen waar; er is dus geen mogelijkheid bij den mensch, om dat dier om te zetten. Wat groot voorrecht dan toch, dat men kinderen ontvangt van ouders, waarin het wonder der wedergeboorte heeft plaats gehad. In de eerste plaats mogen wij in de opvoeding aan het wonder der wedergeboorte gelooven. Dat is zulk een machtige impuls (aandrang), dat wij dagelijks daaruit bij het onderwijs kracht moeten putten. Spr. is van meening, dat niemand bij de moeilijke taak moedeeloos moet worden. Geldt bij het openbaar onderwijs de wet der selectie; de wet der erfelijkheid, die Christen zegt: Ik geloof niet alleen aan een bedorven mensch, maar ook aan een kracht Gods van wedergeboorte in den mensch. Er is geen dringender eisch noodig voor den onderwijzer, dan deze: Ik geloof in den Heiligen Geest, dat wil zeggen: Niet een geest in den vagen zin, maar in den persoon, die de innerlijke bewegingen van het hart onttrent, die zelf de taal van de opvoeding op zich neemt; dat het op de school de Geest des Heeren is, die het onderwijs op zich neemt; dat geloof geeft kracht en steun bij de opvoeding.

In de tweede plaats: Dat geloof aan wedergeboorte en opvoeding berust op een goeden grond, het rust op het Verbond der genade. Dat Verbond is voor het onderwijs van groote betekenis. De onderwijzer heeft bij de opvoeding der kinderen tot menschen Gods, tot alle goede werk bekwaam, den gang der historie te volgen, van ouders op kind. Wij weten het, de erfelijkheid kan ieder oogenblik veranderen, maar op Chr. standpunt belijden wij, in den gang der historie, dat er is eene erfgenade, geen erfgoed. Het is God de Heere, die het Verbond der genade opricht.

In de derde plaats, de Chr. onderwijzers hebben de kinderen van ouders, die voor den Heere en Zijn Woord leven, als wedergeborenen te beschouwen, niet in den Roomschen zin. Wanneer b.v. in eene gemeente geen kind van God meer aanwezig is, en daar wordt de H. Doop bedient, dan is zij los van Gods Verbondsverband, maar wanneer er eene kerk is, waarin het Verbond der genade gesticht heeft, dan is dat Verbond een teken en regel van Gods genade. Bij de geboden om Gods tegen bij de opvoeding onzer kinderen, moeten wij vooral op dat Verbond pletten; dit wordt ons voorgehouden door het Woord van God. Geloofwij ouders moeten daarvan verzekerd worden. In dat geloof hebben zij tot het einde toe vol te houden. Wij hebben onze kinderen te beschouwen als wedergeborenen, zoolang niet het tegendeel blijkt. Wij hebben uit te gaan van de meening, b.v. dat iemand geen dief is, wanneer hij niet steelt; wij hebben ieder burger te beschouwen als iemand, die zijn vaderland lief heeft, wanneer hij daarvan geen tegenovergestelde bewijzen geeft. Zoo is het ook in de school. Nu is het waar, dat wij met het ene kind een goeden, van een ander een slechteren indruk ontvingen. Maar veronderstel eens, dat wij voor ons kind een slechte indruk niet bekomen, dat wij aan de wedergeboorte der kinderen twijfelen gaan, wat dan? Dan komt de Chr. lijdmansheid aan het geld op de proef, wij hebben zoolang aan het geloof onzer kinderen als wedergeborenen. Niet gewaagloos, maar God den Heiligen Geest om zijne werking geboden. En wanneer wij dat aan het eind des levens moeten prijsgave, dat onze kinderen geen wedergeborenen zijn, dan leert ons

dit, dat het niet alles Israël is, wat uit Israël is. Eerst van achteren zien wij, dat God Zijn raad volvoert. Daaruit vloet dus voort, dat wij bij de opvoeding van de gedachte der wedergeboorte hebben uit te gaan; alle leidsaamheid, alle geduld hebben te betrachten; en eerst aan het eind van het menscheijk leven hebben te wanhopen.

In de vierde plaats hebben wij in de wedergeboorte voor de opvoeding iets verkregen wat Rousseau niet bezat. Wij hebben verkregen een aansluiting met de opvoeding. Wanneer er een aansluiting bestaat tusschen het object en het subject, dan is dit verkeer; niet alleen objectief moet de wereld worden omgevat, maar ook subjectief.

Het geloof aan de wedergeboorte is daarom van dag tot dag van het hoogste belang; sonder dat is de opvoeding van geen waarde. De Chr. Onderwijzers moeten niet meenen, dat alles aankomt op de theorie, op de pedagogie en de psychologie; op bestudeering van uitnemende werken daarover. Die werken zijn alleen goede hulpmiddelen. Het komt niet in de eerste plaats op de theorie, maar altijd op het leven aan. Een slaapwandelaar valt niet van het dak wanneer hij niet denkt, maar zoodra hij zijne positie indendt, valt hij. Niet door de boeken, maar uit de natuur, uit uwen aanleg, moet hij zijn goede paedagogen. Zwaar is de taak op uwe schouders gelegd; maar de wetenschap, dat de Geest des Heeren de kinderen onderwijst en opvoedt, zal de Chr. School doen zegevieren.

Maar toch, ook wedergeboorte is niet genoeg. Een mensch kan niet leven dan uit genade; een paageboren kind is gansch hulpeloos; hij hangt van allen en van allen om hem heen af. Een dier kan direct zich zelf redden. Daaruit heeft God de diepe gedachte van uit genade te leven bij den mensch gelegd. Het kind hangt af van de hulp zijner ouders, zijner onderwijzers.

De opvoeding is daarom noodig; onder begeleiding van menschen, wil de Heere de kinderen Chr. opvoeden. Zonder opvoeding geen Chr. wedergeboren leven.

Wedergeboorte en opvoeding staan met elkander in het naauwste verband; het is een band, die God zelf heeft gelegd, en die daarom door ons niet mag verbroken worden. (Krachtig applaus).

Het debat dat op deze lezing volgde kunnen we niet opnemen.

Slechts spreken we wensch uit, dat Prof. Bavinck deze lezing publiek make.

Uit de Pers.

Hollands Kerkblad bespreekt het denkbeeld van Dr. de Lind van Wijngaarden, te Utrecht, om elk predikant zijn eigen leerlingen te doen bevestigen.

Het blad zegt er van:

In het Gereformeerd Weekblad heeft Dr. de Lind van Wijngaarden, te Utrecht, betoogd dat het 't beste is, dat in de Hervormde kerk ieder predikant zijn eigen lidmaten bevestigt.

In sommige steden is het gewoonte, dat er eens of meermaals per jaar een algemeene officiële bevestigingsdienst wordt gehouden. Alle „aanneemelingen” en alle predikanten worden samengebracht en tot die alien spreekt de man, die volgens het bevestigingsgebed „bevestiging” heeft.

Daar heeft Dr. de L. v. W. groot bezwaar in. Verkeerde de Herv. kerk in normalen toestand, zoodat alle predikanten dezelfde waarheid beleden, welke die in de belijdenis werd nedergelegd, dan was hier tegen geen bezwaar. Nu dat echter niet zoo is, is het niet alleen ongewenscht maar onmogelijk om zich aan die gewoonte te houden. Door de bevestiging wordt men lidmaat der kerk. De predikant, die in de bevestigingsbeent optreedt, wordt er voor gebruikt om allerlei personen, ontrunt wier opleiding hij, dank zij het gebruik aan leertucht, niet de allerminste waarborgen heeft, publiek tot het lidmaatschap toe te laten.

Bovendien kunnen alsoo jeugdige lidmaten feitelijk gedwongen worden zich onder een predikant neder te zetten, waarvan zij uit den mond hunner leermeesters gehoord hebben, dat zij verderfelijks is. Eene algemeene officiële bevestigingsbeent is niet anders dan eene poging om bestaande beginselverschillen te bedekken, om eene eenheid te verzoeken, die niet bestaat. Wie zulk een beurt tracht te bevestigen, kent aan waarheid en leugen dezelfde waarde toe en schendt de trouw aan zijn eigen beginsel. Hij brengt redelijk nadeel toe aan de gemeente, die belang heeft bij oprechtheid en waarheid.

Aldus Dr. de Lind van Wijngaarden. Of dit betoog steekhoudend is, betwijfelen wij. Immers is en blijft het toch waarheid dat een Gereformeerd predikant in het Hervormd Kerkgenootschap zich niet voor een Roomsche pastoor houden kan, die krachtens eigen autoriteit allerlei kerkelijke handelingen kan verrichten. Wat hij doet, doet hij niet naam van den kerkeraad. Ook de aanneeming tot lidmaat geschiedt namens den kerkeraad. Wanneer een predikant van Gereformeerde richting en een van moderne gevoelen in dezelfde kerk lidmaten aannemen, krijgen zij dezelfde rechten, hebben zij door een daad hunnerijds getoond te willen behooren tot hetzelfde lichaam. Dit feit moet onder de oogen gezien worden. Men behoort het te aangaarden, want de zaak is niet anders, en kan niet anders zijn, zoolang de synodale organisatie de Gereformeerden in de Hervormde kerk tot zulke onnatuurlijke verhoudingen dwingt.

Wanneer een modern predikant in een kerkeraad, waar het voorstel gedaan werd om op grond van verschil van beginsel aan elk predikant het recht te geven om zijn eigen leerlingen te bevestigen, eens zijn Gereformeerden ambtgenoot toevoegde: Bewijs mij, dat ik onrechtvaardig ben, dan moest Toon mij aan, dat ik onrechtvaardig ben, dan moest de Gereformeerde predikant het antwoord schuldig lijven. Immers, de Gereformeerde predikanten weten het zeer wel, dat men in de Hervormde kerk geen kerkelijke vergaderingen heeft en men dus ook niet in staat is, om een kerkelijk oordeel, dat is een volgens Gereformeerde beginselen geldend oordeel, over een leeraar te hebben.

Wisten de lidmaten, die door Gereformeerde predikanten aangenomen worden al deze dingen goed, dan zouden ze niet gerust kunnen zijn. Het verspreiden van kennis omtrent de Gereformeerde beginselen in zake de regering der kerk, kan niet anders dan tot een breken met de synodale Hieraarchie leiden.

De wanstellingen, die mannen als Dr. de L. v. W. hebben, volgen wij niet belangstelling. Ook wij hebben ze gekend. De Heere geve ook voor die broeders, gelijk als voor ons, verbroeking van onschijnlijke banden, die brengen tot onwettige verhoudingen.

Dit is zoo.

Wie bevestigt, verbindt aan geheel de kerk, niet aan een ecclesiola in ecclesia.

Toch zijn er tijden, dat ook dit laatste als redmiddel noodig kan zijn, en in zoverre verstaan we Dr. de Lind van Wijngaarden's voorstel. Doch dan is de voorgelagen maatregel geheel onvoldoende, en dan moet het worden een zich vereenigen van de trouwe belijders in een hulporganisatie, die op den grondslag der Formulieren van eenigheid staat.

In den predikant als zoodanig kan het vereenigingspunt nooit liggen. Hij komt en gaat. De Belijdenis blijft.

Over de kerk in haar innerlijk wezen en uiterlijk openbaar worden, zegt hetzelfde blad:

De Kerk is en blijft altoos de vergadering der uitverkorenen. Dit is ook geheel naat onze belijdenis. Zoolang de uitverkorenen niet vergaderd zijn, door den Geest van zijn met Christus en zijn Lichaam, behooren zij niet tot de Kerk. In de

Kerk naar haar *verborgen* leven zijn alleen uitverkorenen. *Dieselfde Kerk* is echter niet alleen verborgen maar ook *openbaar*. En dan zijn er hypocrieten in, kint om het koren. Toch blijft ook de openbaar wordende Kerk de vergadering der uitverkorenen, het Lichaam van Christus *Kerk* heeft voor ons slechts éne betekenis. Zij is naar den Geest een verborgen *zuiwere* eenheid, maar wordt naar en door het Woord openbaar en is in die openbare gestalte een *onzuivere* eenheid. De tucht heeft weg te nemen, wat als heterogeen openbaar wordt. Dit is geen Novatianisme of Dooperij, maar de Gereformeerde leer der Discipline.

Zoo is ons ook het *Geloof* één, hoewel er een *verborgen* leven des geloofs en een *openbaar* leven des geloofs is.

Het verborgen leven des geloofs, het ingewrochte geloof, het naad des geloofs, de gave des geloofs, het beginsel des geloofs, ligt dieper dan het bewustzijn, ligt in het leven der ziel zelf, in den toestand der ziel en in den toestand van hare vermogens. Gelijk er immers een verborgen zonde en een openbare zonde is. Een zonde alstoestand en een zonde als werkzaamheid. Een verborgen geestelijke dood en een openbare geestelijke dood. Een verborgen onbewuste vijandschap tegen God en een openbare vijandschap.

Het Geloof is zekundig het leven der ziel naar God, naar het Woord van God, naar zijn gedachte en naar zijn wil. Hiervoor is allereerst een verborgen genadewerk noodig, dat *niet* uit het gehoor des Woords is, maar uit den Heiligen Geest, gelijk Lydia's hart werd gepropd voordat zij acht gaf op het Woord. In dit verborgen genadewerk maakt de Heilige Geest de ziel levend, richt haar zonder haar bewustzijn op God en zijn Woord door de ingewrochte genade in verstand en wil. Dit werk des Heiligen Geestes staat *niet buiten betrekking* met het Woord, maar geschiedt *naar* het Woord en is op het Woord gericht. Wat den toestand der ziel aangaat, dat deze genade deuchtachtig is, zoo stellen wij, dat zij de genade des geloofs bezit door den Geest des geloofs.

Tech kunnen wij zeggen, dat deze zielen door het Woord nog tot het geloof gebracht moeten worden, namelijk tot *gelooven*. Het Woord komt de ziel niet levend maken, maar komt tot het bewustzijn, komt de ziel verlichten, onderwijzen, dringen tot bekeering en geloof, tot geloofswerkzaamheid, tot geloofsdaaden.

Zod pas komt het geloof door het Woord uit in kennis, vertrouwen en gehoorzaamheid. Maar *dit uitkomen* geloof is niet een ander als het *ingewrochte*; het is *hetzelfde*; de enige onderscheiding, die hier bestaat, is *verborgen* en *openbaar*, zaad en plant.

In principe is dit onbetwistbaar juist. Alleen zouden we er willen bijvoegen, dat door de Verbondsgenade het *kaf* in de ontwikkeling van het *koren* is opgenomen.

Maar de grondwaarheid die hier beleden wordt blijft. *Electio cor electio*.

Officiële Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 13 April '98.)

THEOLOGISCHE SCHOOL.

Candidaten.

Het College van hoogerleeren der Theol. School brengt ter kennis van de kerkeraaden, dat de heeren N. Diemer, G. Wisse en M. B. Parlevliet met goed gevolg het Candidaats-examen hebben afgelegd.

Het College, meeneende hiertoe reden te hebben, neemt de vrijheid, terens de aandacht te vestigen op Art. 134 van de Acta der laatstgeh. Generale Synode, dat van dezen inhoud is:

„Mede namens Prof. Dr. P. L. Rutgers, doct Prof. Dr. H. Bavinck voorlezing van zijn rapport ten aanzien van het preekten der nog niet kerkelijk geëxamineerde studenten in de Theologie in Gereformeerde kerken (Bijlage V.)

„De conclusie van het rapport (die door de Synode is aangenomen) luidt aldus:

„1. dat studenten uit den aard der zaak niet den dienst des Woords kunnen of mogen uitoefenen;

„2. dat propositen door hen eerst kunnen gehouden worden, nadat zij, na het met den goeden uitslag afgelegd preparatoir-examen, daartoe van de kerken het recht hebben ontvangen;

„3. dat het desistement van studenten na afgelegd candidaats-examen en met bevestiging der hoogerleeren vergoed zal zijn, om nu en dan onder opzicht en leiding van den k